

Op bezoek bij het Geoffrey Donaldson Instituut en WORM

Een tweede leven voor celluloid

In rap tempo is het fysieke filmmateriaal uit de Nederlandse bioscoopwereld verdwenen. Klassieke 35mm-projectoren zijn of uit de theaters verwijderd of staan werkloos in een hoek van de cabine. Toch heeft celluloid nog steeds zijn pleitbezorgers. Op bezoek bij twee vrijplaatsen voor authentieke filmprojectie: WORM en het GDI.

Door Mark van den Tempel

Sinds september 2012 is het complete bioscopienpark van Nederland digitaal. Niet langer hoeven operators zich een breuk te sjouwen met loodzware filmkoffers of een voorstelling stil te leggen om een gebroken las te kunnen repareren. Er groeit een generatie filmkijkers op die nooit een kabel of een overnameteken op het doek heeft waargenomen.

Nieuwe filmcabine

Nostalgie naar celluloid lijkt misplaatst: digitaal is toch praktisch en mooi? Toch zijn er theaters die de fysieke 35mm-film nog omarmen. Zo liet het Geoffrey Donaldson Instituut vorig jaar zelfs een splinternieuwe filmcabine bouwen, puur voor analoge projectie. Het is even zoeken op de schier eindeloze Dorpsstraat in Noord-Scharwoude, maar naast de lokale makelaar vinden we dan toch het GDI. Genoemd naar de filmhistoricus die in 1998 een Gouden Kalf voor zijn levenswerk won, wil het Instituut filmonderzoek en -cultuur in Nederland stimuleren. Directeur Egbert Barten organiseert tentoonstellingen, ondersteunt publicaties en verzamelt. Boeken, foto's, affiches en ja, films. In de kelder bevindt zich een flinke klimaatgecontroleerde filmkuis. Barten loopt langs de planken en wijst op een complete kopie van *Skyfall*, de James Bond uit 2012.

'Het hele bioscoopbedrijf was toen al zo gedigitaliseerd dat er helemaal geen 35mm-kopieën van *Skyfall* in Nederland zijn geweest. Daar zou je uit kunnen opmaken dat ze zeldzaam zijn. Maar wie wil die nog hebben? De verzamelaarsmarkt is aan het krimpen, prijzen staan onder druk, maar wij wrijven ons in de handen omdat er wel aanbod is.'

Loodzwaar

Barten gaat HFN voor naar de filmzaal op de zolderverdieping. Een ruime cabine biedt plaats aan onder meer twee Philips FP-30D-projectoren die bijna nieuw ogen. 'Ze komen uit Vue Doetinchem en zijn van rond 2000. Het grootste probleem was die loodzware dingen een verdieping omhoog te krijgen. Godzijdank had ik in de cabine een achterdeur naar het dak laten maken en konden de verhuizers buitenom.' Rosbeek Techniek verzorgde voor het GDI de complete afwerking. Het zaaltje heeft een twaalfstal comfortabele zetels ('meneer Huizenga is ze zelf komen toelichten'), en een scherm met klassiek bioscoopgordijn. 'Dat zie je nergens meer. Het doek en de kaders komen van een Belgisch bedrijf, dat gordijn is geleverd door een leverancier uit het dorp. Je begint aan zo'n project en je bent zo anderhalf jaar verder voor het helemaal klaar is. Maar het is heel mooi geworden.'

Meerwaarde celluloid

Regelmatig heeft het GDI hier publieksvoorstellingen, ingeleid door kenners als Jan Doense en Hans Schoots. Cultfilms, klassiekers, maar ook een enkele eigen conservering. Wat is precies de meerwaarde van celluloid? 'Dat is een lastige vraag. Ik gooi het zelf op de korrel in de film, die beweegt. Het is levendiger dan een stilstaand plaatje. Maar hoeveel mensen zien dat? En eerlijk gezegd: ik zou nooit een Blu-ray eerst draaien en dan een print, dan valt film toch wel tegen hoor.' We halen herinneringen op aan bezoeken aan filmverzamelaars, niet zelden zonderlinge oude mannen met kelders vol prints. Barten: 'En kijk, dat ben ik zelf zo langzamerhand ook geworden! Dit is niets voor twintigers en dertigers. Het is gecompliceerder dan een pick-up kopen en vinyl gaan verzamelen, je moet een technische knobbel hebben. Op termijn zal film wel verdwijnen, maar wij hebben nog ruimte in de kelder. Wie er vanaf wil kan materiaal komen brengen.'

Putto: 'Als een bioscooptechnicus nog objectieven heeft liggen: kom maar op.'

<rechts>

Egbert Barten. Foto Eddy Hooiveld.

<onder>

WORM

Creatief hergebruik

Niets voor twintigers en dertigers? Dan zou Egbert Barten toch eens bij WORM in Rotterdam langs moeten. Deze 'avant-gardistische staat' koestert celluloid alsof het een edelmetaal is en stelt jonge filmmakers in staat om zelf te experimenteren met 16- en 35mm. Na een zwervend bestaan door de stad zit WORM al weer enkele jaren prominent om de hoek van de cultuurstraat bij uitstek: Witte de With. In het voormalige NRC-complex huizen onder meer een multifunctionele zaal voor film en muziek, een geluidsstudio met daarin een analoge ARP 2500-synthesizer ('een van de laatste drie in Europa'), een expositieruimte en een funky bar-restaurant. 2012 Architecten kleepte het complete pand aan met creatief hergebruikte materialen. Zo zitten de toiletten in vruchtensapcontainers uit de Rotterdamse haven en zijn de muren bekleed met de lockertjes van zwembad Tropicana. Programmeur Niek Hilkmann en technicus Martin Putto leiden HFN rond. Trots tonen ze de filmzaal, waarvan de stoelen en de wandbekleding uit vliegtuigen van een Aziatische luchtvaartmaatschappij komen.

Barten:
'Het is ge-
compliceer-
der dan
een pick-up
kopen en
vinyl gaan
verzame-
len, je
moet een
technische
knobbel
hebben.'

De stoelhoezen zijn afkomstig uit Intercity's. Putto: 'Kringloop om er iets mooiers van te maken, niet eens zozeer om geld te besparen.' Ook de cabine is bij elkaar gesprokkeld, met een FP-20 uit Cinerama en een Dolby-processor uit LantarenVenster. Putto: 'Ik verzamel nu reserveonderdelen, want je weet maar nooit. Dus als een bioscooptechnicus nog toonlampen, objectieven en sprockets heeft liggen: kom maar op.'

Vergeten of verguisd

Niek (27) doet het programmaonderdeel *De grote hoop*, waarvoor hij vergeten of verguisde Nederlandse speelfilms op 35mm vertoont. Hilkmann: 'Ik ben zelf niet per se een enorme liefhebber van de Nederlandse film, maar daag mezelf uit daar tegenin te gaan. Door juist de randgevallen van de

fantasyfilm uit 1950 betrof ('met poppen!') en ging direct op zoek. 'We vonden de laatste twee bestaande prints terug op een slot in Duitsland, dat toebehoorde aan de erven van de regisseur. Ze vonden het geweldig om de film voor het eerst in vijftig jaar tijd bij WORM vertoond te zien worden. Het meisje dat Myrte in de film speelt was ook aanwezig bij de vertoning. Zij was inmiddels een oude dame, maar haar kleinkinderen konden hun oma als meisje op het doek terugzien. Dat is toch mooi.'

In de kelder van WORM is een filmwerkplaats ingericht: populair onder filmstudenten met historisch besef, en er zijn ook vintage camera's te lenen. Aan de wanden hangen stroken 16mm te drogen die ontwikkeld zijn in Russische containers van bakeliet. Putto: 'Heel schaars, als ze vallen zijn ze vaak kapot.' Een kamer verder staat een Oxberry optische bank waarmee Terry Gilliam nog heeft gewerkt. Dankzij crowdfunding kon het gevaarte naar Nederland worden gehaald.

Wie wil kan hier zijn eigen experimentele film draaien, die ontwikkelen met zelfgemaakte ontwikkelvloeistof en vervolgens vertonen in de filmzaal. Zelfredzaamheid gaat niet veel verder dan dat. Hilkmann: 'Avant-gardistische recreatie klinkt natuurlijk heel pompeus, maar we proberen het wel waar te maken. Het hele doel van onze programmering is kort samengevat iets laten zien wat je elders niet ziet. En veel daarvan is op celluloid. Maar je komt gewoon binnen met je Cinevillepasje hoor.'

Martin Putto knikt instemmend. 'Het is fijn dat mensen weten dat als ze met een blikje 16mm komen aanzetten, wij daar niet raar van opkijken.'

Nederlandse cinema op 35mm te vertonen, met inleidingen van betrokken filmmakers en kenners, hopen we een beetje tegen de bestaande canon in te gaan en de betekenis van de Nederlandse film te onderzoeken. Een goed voorbeeld hiervan is de vertoning van *Myrte en de demonen*.'

Hilkmann had ergens gelezen dat dit een Nederlandse

